

INFORMATIKA

INFORMÁCIÓTECHNIKA

SZÁMÍTÁSTECHNIKA

INFORMÁCIÓTECHNIKA

Informatika-történeti bevezető

Az információ jellemzése

Az információ kezelése

**Az információ feldolgozó
rendszerek**

Informatika-történeti bevezető

- A kommunikáció egykorú az emberiséggel, az élővilággal.
- Megérteni egymást a társadalmakban alapvető szükséglet. A jelrendszerek (mozgás, beszéd, nyelv, írás, kódok,) a kommunikáció eszközei.
- Az informatika, az információtechnika elsősorban az információ tudatos gyűjtése, feldolgozása.
- Az információ és rendszerben feldolgozása a XX. századi fejlődés eredménye

Az információ jellemzése

- **Az információ tulajdonságai**

- Hatások, jelek, külső, belső kommunikáció
- Az első információ?
- Kommunikáció az élővilágban
  - Jelbeszéd
  - Testbeszéd (*metakommunikáció*)
  - Beszéd (*verbális kommunikáció*)
- Látható (*a fogadott információ 80% -a*)
- Hallható (*a fogadott információ 15% -a*)
- Egyéb módon érezékel – tapintott, szagolt, stb (*5%*)

Az információ fogalma

Az információ

jelzés vagy hatás

*környezetünkből vagy bensőnkből,
amelyet*

*érzékelünk, értelmezünk, feldolgozunk,
hatására reagálunk.*

Az információ csoportosítása

a) Érzékszervek, érzékelés szerint:

- látható
- hallható
- tapintható
- szagolható
- ízlelhető
- érezhető

b) minősége szerint:

- külső, belső,
- társadalmi,
- műszaki
- gazdasági
- kulturális
- tudományos
- pl. fizikai, kémiai,
pszichikai, biológiai
- kereskedelmi
- tájékoztató
- oktató
- figyelmeztető,
stb.

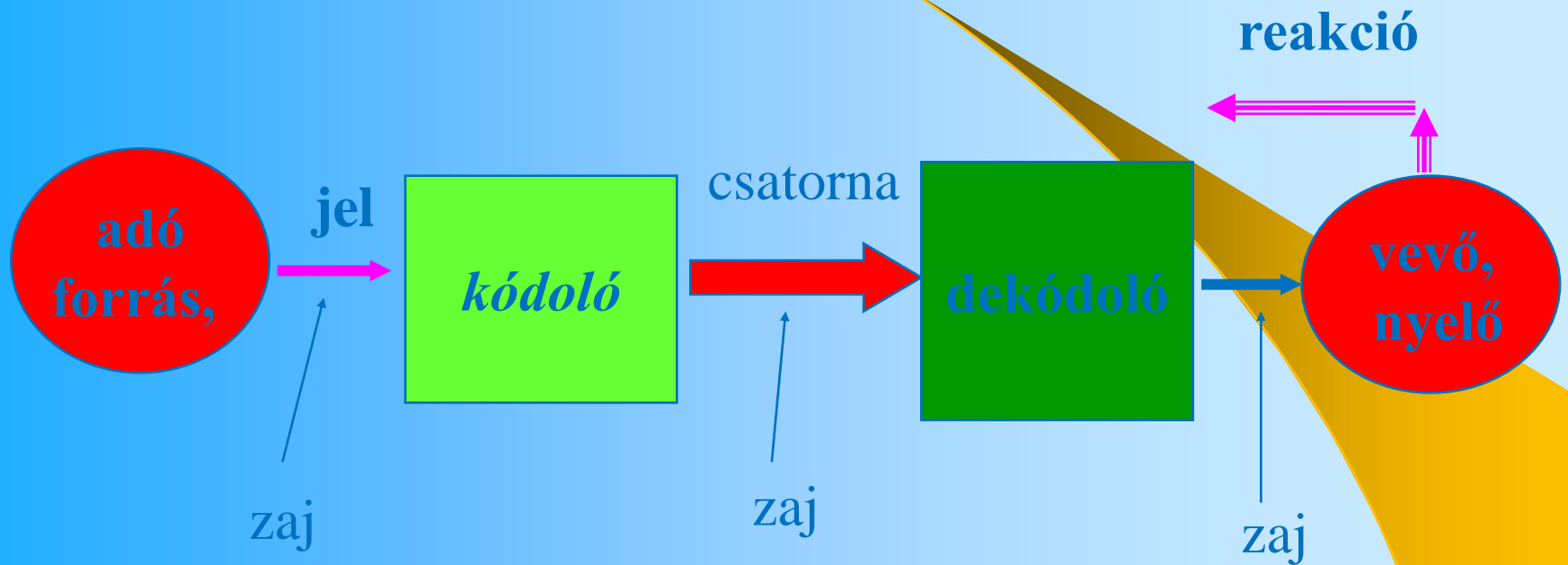
c) értéke szerint:

- pozitív – negatív
- igaz – hamis
- passzív – aktivizáló
- fontos – mellékes
- lényegi – kiegészítő
stb.

Az információ csoportosítás célja:

*az információ feldolgozási
mód és eszköz
megválasztása*

A kommunikáció modellje

Jelek, jelrendszerek

A jel : az információ hordozója

Érzékszerveinkkel vagy
műszereinkkel felfogható,
mérhető jelenség, amelynek
jelentése van.

Jelrendszerek

- , beszéd, írás, rajz, mozgás, füst, fütty,
zászló, tábla, titkosírás, szám, szín stb.

Jelek csoportosítása

- **Analóg** (folytonos)

- **Diszkrét** (változása ugrásszerű)

  - ↳ **Digitális** (számokkal jelölt)

    - ↳ **Bináris** (két féle értékű)

- **Analóg jel:** változása időben folytonos, két érték között tetszőleges értéket felvehet.

Pl.: hőmérséklet változás, idő, szín, az ember magassága, tömege, hang rezgés, fény, elektromos áram, feszültség

- **Diszkrét jel:** Változása ugrásszerű.

Két értékhatár között véges sok, egymástól jól elkülöníthető értéket vehet fel.

Pl. hagyományos óra másodperc mutatója, karakterek, pólók mérete

- **Digitális jel:** számjegyekkel leírható
(binárisan kódolható)

Pl. digitális óra, digitális hőmérő

- **Bináris jel:** csak két féle értéke lehet (0; 1)

A számítógépek binárisan tárolják, továbbítják és dolgozzák fel az adatokat.

Jel átalakítás

A gyakorlatban az analóg jelet elegendően sok számmal jól lehet közelíteni, amelyből nagy pontossággal vissza is állítható az eredeti analóg jel.

- Pl. a) zongora hangja → analóg mikrofonjel (hangkártya) → digitális hang (számítógép) → (hangkártya) analóg jel a hangszóróba → hangszóró hangja [hasonlít az eredetihez]
- b) Papír kép → digitális kép → nyomtatott kép

Digitalizálás – számszerűsítés

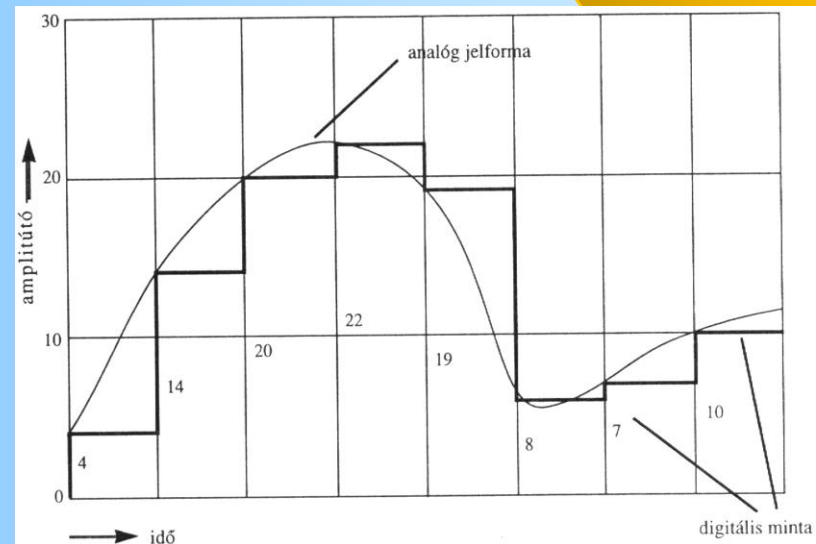
A/D átalakítás

A változást megválasztott, egyenlő időközönként a rá jellemző számértékkel helyettesítjük

Hang esetén:

Fő mozzanatai:

- *Mintavételezés*
- *Kvantálás*

Számrendszerek

- Tíz-es számrendszer (decimális)
  - Jelkészlet (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9)
- Kettes számrendszer (bináris)
  - Jelkészlet (0, 1)
- Tizenhatos számrendszer (hexadecimális)
  - Jelkészlet (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F)

Bővebben: lsd. a www.viszki.hu –n a tananyagtárban
vagy www.informatika.gtportal.eu

Átváltások

Kettes számrendszerből tízesbe:

$$\text{Pl. } 1101101_2 = 109_{10}$$

64	32	16	8	4	2	1
1	1	0	1	1	0	1

$$1*64+1*32+0*16+1*8+1*4+0*2+1*1=$$
$$64+32+8+4+1= 109$$

Átváltások

Tíz-es számrendszerből kettesbe:

$$\text{Pl. } 142 = 10001110_2$$

	142	:2	
h	71	0	m
á	35	1	a
n	17	1	r
y	8	1	a
a	4	0	d
d	2	0	é
o	1	0	k
s	0	1	

$$142:2=71$$

0

$$71:2=35$$

1

$$35:2=17$$

1

Információ mennyiség

Egysége: **1 bit** (binary unit)

Két azonos valószínűségű jel (esemény) közül, ha az egyik bekövetkezik, 1 bit információt jelent, függetlenül a jel jelentésétől (0 v. 1)

Az adatmennyiség nem azonos az információ-
mennyiséggel, bár a mértékegységük neve azonos.
(bit)

Adat, adatmennyiség

Adat: rögzített információ. Jelek sorozata, halmaza.

Az adatot értelmezzük, jelentését megértjük, ezáltal ismerethez jutunk. Pl. $T = -5 \text{ } ^\circ\text{C}$

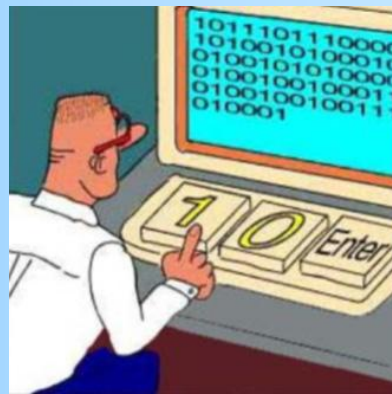
Adatmennyiség:

- Az adathalmaz méretét, jelek számát méri
- Az adatnak a számítógépes háttértárolón elfoglalt helye

Legkisebb mértékegysége a **bit** (egy bináris jel adatmennyisége)

Jele: b

Egy biten két lehetőség ábrázolható.

0

kikapcsolt
állapot

1

bekapcsolt
állapot

Adat, adatmennyiség

2 biten $2^2=4$ féle adat (00;01;10;11)

3 biten $2^3=8$ féle adat

--	--	--

 $2 * 2 * 2$

...

8 biten $2^8=256$ féle adat

--	--	--	--	--	--	--	--

8 bit = 1 bájt (byte)

Bájt : az információ feldolgozás alapegysége
(az információ 8 bites kódja)

A számítógépes adattárolás legkisebb önállóan is értelmezhető egysége

Jele: B

256 féle különböző információ jelölésére használható

Többszörösei: KB<MB<GB<TB<PB<EB<

1024 1024 1024 1024 1024

(1024=2¹⁰)

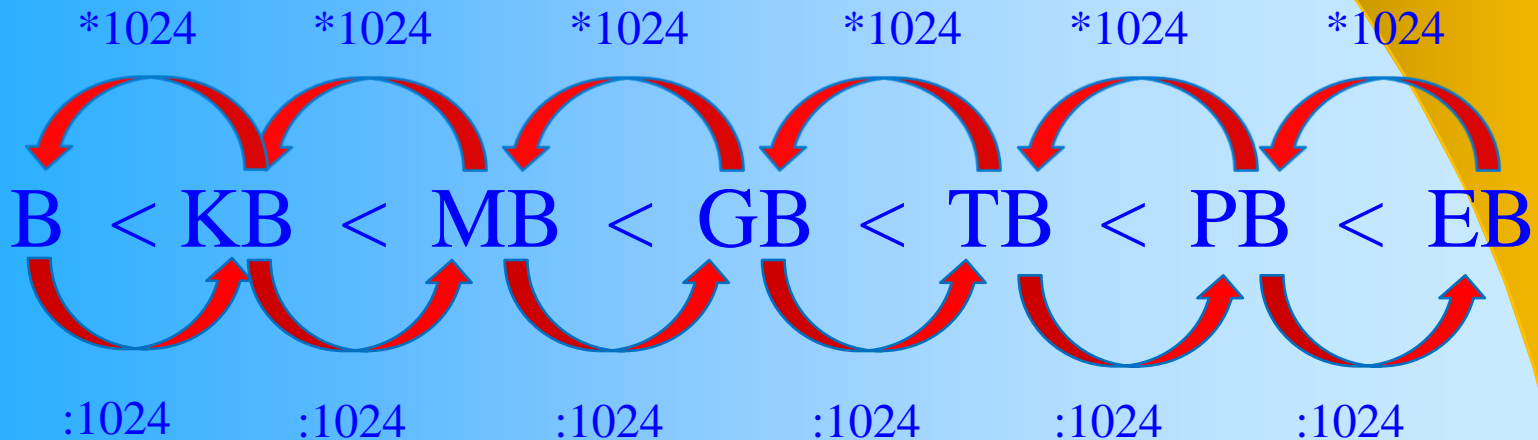
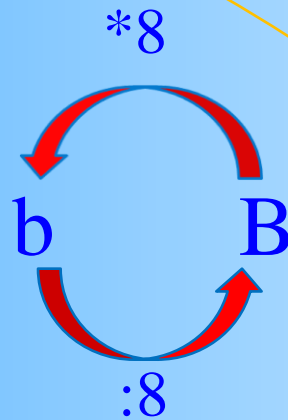
Mértékegység	Adatmennyiség
1 bájt	8 bit
1 kilobájt (kB)	1024 bájt
1 megabájt (MB)	1024 KB
1 gigabájt (GB)	1024 MB
1 terabájt (TB)	1024 GB
1 petabájt (PB)	1024 TB
1 exabájt (EB)	1024 PB

SI (decimális)				IEC (bináris)			
jel	név	érték		jel	név	érték	
k	kilo	10^3	1000^1	Ki	kibi	2^{10}	1024^1
M	mega	10^6	1000^2	Mi	mebi	2^{20}	1024^2
G	giga	10^9	1000^3	Gi	gibi	2^{30}	1024^3
T	tera	10^{12}	1000^4	Ti	tebi	2^{40}	1024^4
P	peta	10^{15}	1000^5	Pi	pebi	2^{50}	1024^5
E	exa	10^{18}	1000^6	Ei	exbi	2^{60}	1024^6
Z	zetta	10^{21}	1000^7	Zi	zebi	2^{70}	1024^7
Y	yotta	10^{24}	1000^8	Yi	yobi	2^{80}	1024^8

A felsorolt bináris előtagok a bit és a byte előtt egyaránt alkalmazhatóak.

Pl. KiB (kibibájt), MiB (mebibájt), GiB (gibibájt) ...

Átváltások

A memóriák és háttértárak **kapacitás**át is byte-ban mérik.

Maximálisan tárolható
adatmennyiség

Adatátviteli sebesség: az átvitt adatmennyiség és az átvitelhez szükséges idő hányadosa

Mértékegysége: bit/sec → 1 másodperc alatt átvitt bitek száma
Ennek többszöröseit használják pl. Kbit/s, Mbit/s

A jel átalakítása

kódolás, dekódolás

*Az érzékelt jelet a továbbításhoz,
feldolgozáshoz átalakítjuk*

Kódolás: *a jeleket meghatározott szabályok
szerint az egyik jelrendszerből egy másik
jelrendszerbeli jelekké alakítjuk.*

Dekódolás: *visszaalakítás*

A kód

... az információ megjelenési formája a feldolgozáshoz

– Kommunikációs kódok

*gondolat – beszéd (a nyelv) – írás (kép, rovás, betű),
testbeszéd, Braille írás, morze, jelbeszéd, titkosírás .stb.)*

– Műszaki kódok

(számrendszer, méret rendszer, vonalkód, formák, stb)

– Adat

(a jellemzők mérhető, számszerű értékei)

Karakterek bináris ábrázolása

Karakter (betűhely): betűk, számjegyek, írásjelek, vezérlőjelek összefoglaló neve.

A karaktert a számítógép számára érthető módon átalakítjuk
→ minden karakterhez egy bitkombinációt rendelünk.

A hírközlésben és a számítástechnikában rendkívül sok kódrendszer létezik.

Pl.

BCD (binárisan kódolt decimális):

Kódolás: A tízes számrendszerbeli szám számjegyeit (egyenként) alakítja át kettes számrendszerbeli négybites számokká

$$237 = \underbrace{0010}_2 \mid \underbrace{0011}_3 \mid \underbrace{0111}_7$$

ASCII kódrendszer

Fajtái:

•7 bites:

- 128 féle karaktert kódol 7 bites bináris kóddal, és egy paritásbit (ellenőrzésre)
- Minden karakternek egy 8 számjegyű kettes számrendszerbeli szám felel meg, kölcsönösen egyértelműen.

•8 bites:

- 256 karakter kódját tartalmazza
- Így sokféle nyelvet, nemzetközi betűkészletet is figyelembe vevő kódtáblák készültek.
- A bináris számokat nehéz megjegyezni, ezért a táblázatban annak 10-es számrendszerbe átváltott alakját találjuk meg
- A számítógépen a karaktereket kódszámmal is kiírathatjuk pl. egy szövegszerkesztőben:
Alt + kódszám billentyűkombinációval

American Standard Code for Information Interchange (ASCII)
 vagyis Szöveges adatokhoz használt szabványos egybájtos
 karakterkódolási séma.

Ctrl	Dec	Hex	Char	Code	Dec	Hex	Char	Dec	Hex	Char	Dec	Hex	Char
^@	0	00		NUL	32	20	sp	64	40	@	96	60	`
^A	1	01	␣	SOH	33	21	!	65	41	A	97	61	a
^B	2	02	␣	SIX	34	22	"	66	42	B	98	62	b
^C	3	03	␣	EIX	35	23	#	67	43	C	99	63	c
^D	4	04	␣	EOI	36	24	\$	68	44	D	100	64	d
^E	5	05	␣	ENQ	37	25	%	69	45	E	101	65	e
^F	6	06	␣	ACK	38	26	&	70	46	F	102	66	f
^G	7	07	␣	BEL	39	27	'	71	47	G	103	67	g
^H	8	08	␣	BS	40	28	(	72	48	H	104	68	h
^I	9	09	␣	HI	41	29	)	73	49	I	105	69	i
^J	10	0A	␣	LF	42	2A	*	74	4A	J	106	6A	j
^K	11	0B	␣	VI	43	2B	+	75	4B	K	107	6B	k
^L	12	0C	␣	FF	44	2C	,	76	4C	L	108	6C	l
^M	13	0D	␣	CR	45	2D	-	77	4D	M	109	6D	m
^N	14	0E	␣	SO	46	2E	.	78	4E	N	110	6E	n
^O	15	0F	␣	SI	47	2F	/	79	4F	O	111	6F	o
^P	16	10	␣	SLE	48	30	0	80	50	P	112	70	p
^Q	17	11	␣	CS1	49	31	1	81	51	Q	113	71	q
^R	18	12	␣	DC2	50	32	2	82	52	R	114	72	r
^S	19	13	␣	DC3	51	33	3	83	53	S	115	73	s
^T	20	14	␣	DC4	52	34	4	84	54	T	116	74	t
^U	21	15	␣	NAK	53	35	5	85	55	U	117	75	u
^V	22	16	␣	SYN	54	36	6	86	56	V	118	76	v
^W	23	17	␣	EIB	55	37	7	87	57	W	119	77	w
^X	24	18	␣	CAN	56	38	8	88	58	X	120	78	x
^Y	25	19	␣	EM	57	39	9	89	59	Y	121	79	y
^Z	26	1A	␣	SIB	58	3A	:	90	5A	Z	122	7A	z
^[	27	1B	␣	ESC	59	3B	;	91	5B	[	123	7B	{
^\ ^_	28 29	1C 1D	␣ ␣	FS GS	60 61	3C 3D	< =	92 93	5C 5D	\ ]	124 125	7C 7D	 }
^^	30	1E	␣	RS	62	3E	>	94	5E	^	126	7E	~
^_	31	1F	␣	US	63	3F	?	95	5F	_	127	7F	Δ [†]

† ASCII code 127 has the code DEL. Under MS-DOS, this code has the same effect as ASCII 8 (BS).
 The DEL code can be generated by the CTRL + BKSP key.

UNICODE

(ejtsd: *junikód*) a különböző írásrendszerek egységes kódolását és használatát leíró nemzetközi szabvány.

- Legalább 16 biten kódolja a karaktereket ($2^{16}=65536$)
- Több ezer karakterhelyén a legtöbb ma használatos jelet megtalálni
- Felülről kompatibilis az ASCII-kóddal
- UTF-8 kódolás a legelterjedtebb

Az írás

- **Az írás (a gondolat lejegyzése)**

- képirás (az egyiptomi, a hieroglifák)

- rovásírás

(a botba vagy táblába vésett jelrendszer – szótagok írása)

- ékírás

(az agyag táblába bottal vagy náddal rótt jelek – szótagok írása)

- **ecset írás**

(a kínai és japán szó és szótagírás)

- betűírás

(a latinbetűs, cirilbetűs, görögbetűs, stb.)

A képírás (egyiptomi)

sj-j	ndtjj	Mn-hpr-r'	nh	dt	wbn.j	n	mr(w)t.k
Fiam enyém.	bosszuállóm enyém	Men-heper-re.	éljen	örökké	én fényeskedem	szeretettől	hozzad
hnm	'wjj.j	h'w.k	m	sj	'nh	ndm.wjj	j3mt.k
Védik	kezzeim enyérek	tagjaidat	teidet	a védelmével	az életnek.	Milyen edes	szivelyességed tied-
r	šnbt.j	'smn.j	tw m	jwnn.j	bjj.j		
szemben	szívemmel enyémmel.	En állítottalak	téged bele	szentségbe enyéembe	En csodálkozom		
n k	dj j	bjw.k	šndw.k	m	l w	nbw	hrjtt.k
terajtd.	Én helyezem	hatalmadat.	félelmet tőled.	bele.	országok mindegyikebe.	a rettegést tőled.	
r	drw	'šhwt	nt	pt			
fel.	határokig.	támogatóihoz a mennyeknek.					

28. Egyiptomi szöveg és magyar nyelvű átírata (E. Doblhofer: Jelek és csodák, 87. o.)

Az ékírás (óperzsa)

Jel	Hang	Jel	Hang	Jel	Hang	Jel	Hang
	a, ā		g, ga		b, ba		w, előtt i, wī
	i, ī		g előtt i, gi		f, fa		r, ra
	u, ū		t, ta		n, na		r, előtt u, rū
	k, ka		t előtt u, tū		n előtt u, nū		l, la
	k előtt u, kū		d, da		m, ma		s, sa
	g, ga		d előtt i, dī		m előtt i, mī		z, za
	g, előtt u, gū		d előtt u, dū		m előtt u, mū		š, ša
	h, ha		š, ša		y, ya		šr, šra
	č, ča		p, pa		w, wa		h, ha

37. ábra. A kutatás által önálló alkotásnak tekintett óperzsa ékírás, amelynek rendszere egyes részleteiben emlékeztet a székely és a türk rovásírás megfelelő megoldásaira

A rovásírás (székely-magyar)

csoporl	alapjel	
1.		↑ k ↱ z ◁ ▸ ↻ † † † † † sz j c ó kjk ö a m p i d gy l zs
2.		Н Н Н Н М М r r cs z v u
3.	∧	∧ ∨ ∨ ∨ ∨ ∨ s s g l lejk
4.	X	X X X X X X X X X X b ly ly ly ly ö
5.	)	)))))))))))) n e o ny h h ö ö mb ly f
6.		h ü

4. A rovásírás jelrendszereinek levezetése az | egyenes és annak) hajlított változatából
(Vass Nóra rajza a szerző összeállítása)

Magyar rovas-számsor

✱ ✱ XXXXV XXXV XXV XV V XXXX XXX XX X IIIIV IIIV IIV IV V IIII III II I
1000 100 90 80 70 60 50 40 30 20 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

1977=

IIV XXV X IIIIV X
7 70 100 9 1000

Etruszk számsor

8 ✱ ⊕ ψ X V IIII III II I
1000 100 50 10 5 4 3 2 1

36. Etruszk és magyar számrovás összehasonlítása (Küskarácson, 21. o.)

A betűírás

- **Latin betűs abc**

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Uu Vv Zz Xx Yy

- **Cirill betűk**

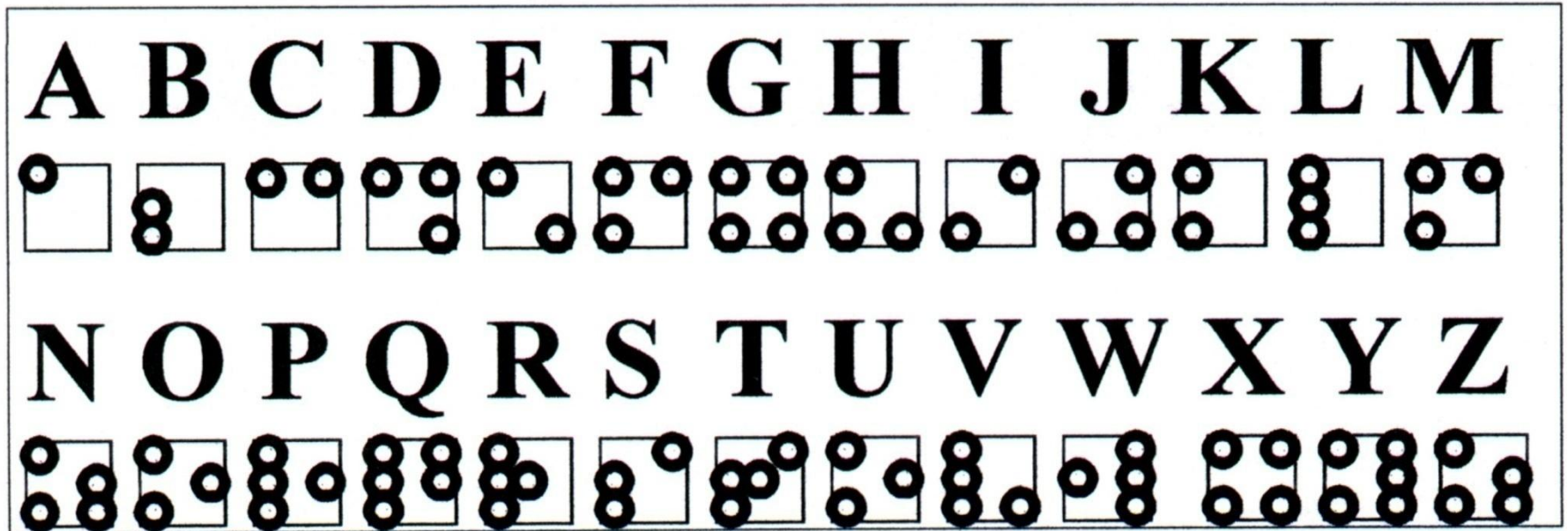
Aa Бб Вв Гг Дд Ее Хх Ии Йй Кк Лл Мм Нн Пп
Уу Фф цЦ Шш юЮ Яя Сс Тт

- **Görög betűk**

Αα Ββ Χχ Δδ Εε Φφ Γγ Ηη Ιι Θθ Κκ Λλ Μμ Νν Οο
Ππ Θθ Ρρ Σσ Ττ Υυ Ζζ Ξξ Ψψ η ξ

A Braille írás

a nem látók tapintható írásjele

Braille írás

(a nem látók jelrendszere a felületen domborított pont érzékelhető)

A titkos írás

- A „titkos” írás az általában mások által is elolvasható szöveget, mondanivalót egyéni jelrendszerrel fordítja le és csak a megfejtő kulcs ismerője olvashatja .
- A titkosítás általában megfeleltetés, számmal, másik betűvel az egyéni sorrend szerint
pl. számok az adott könyv oldalszáma, sora valamelyik betűjét jelzik, a számsor szerinti betűket összeolvasva adódik a szöveg, megfeleltetés a betűsorban egyéni sorrend szerint egymásiknak, segédeszközzel –pl. betűrács- a helyes sorrend kiolvasása stb.

Titkos írás rács

(A Sándor Mátyás –
c. regény nyomán)

*	E	*		z	*		
*		*	*	*	*		*
	*	*			*		*
*			*	*	*	*	
	*	*	*			*	*
	*			*	*		
*		*	*		*		*
*			*		*	*	*

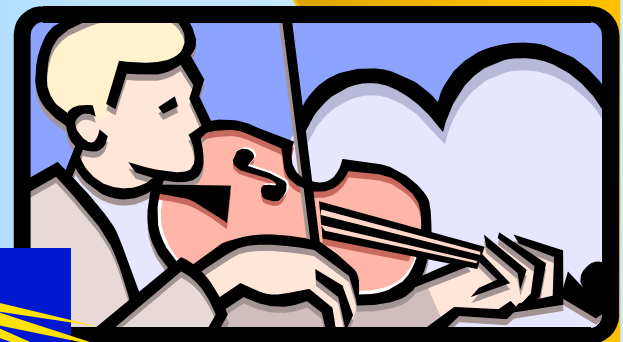
Információ az élővilágban, *biológiai információ*

- **Az élőlények között a szagok, a mozgás, a hangok jelentősége**
  - *pl. veszély jelzése, territórium jelölés, terület védelem*
- **Az ember információs rendszerei**
  - **egymás közötti külső**
(*a beszéd, az írás, a metakommunikáció*)
  - **Belső kommunikáció**
(*az érzések, az idegrendszeri működés, stb*)

Az információ kezelése (érzékelés, feldolgozás)

- **Információ az élővilágban,**
biológiai információ.
- **Hang információ.**
A hang .
- **Kép információ.**
A fény .
- **Természettudományi**
fizikai, kémiai, biológiai
- **Műszaki információ**
műszaki, gazdasági folyamat jelei, adatok

Az ember kommunikációs és információs rendszerei

- szem,
- fül,
- bőr,
- ideg,
- DNS,
- keringési rendszer,
- hormon rendszer

A látható információ

- **A fény**
  - Jellemzői:
    - fizikai
    - informatikai
- **Érzékelőnk**
  - A szem

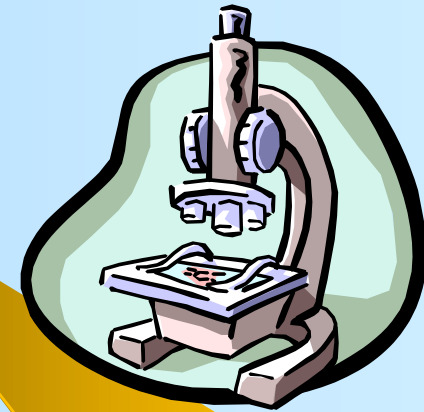
A hallható információ

- **A hang**
  - Jellemzői:
    - fizikai
    - informatikai
- **Érzékelőnk**
  - A fül

A tapintható információ

- A hőmérséklet
- A méret
- Az alak
- Az erő

- Érzékelőnk
  - a bőr

A szagolható, ízlelhető, érezhető információ

- **Gőzök** – az illat, a szag
  - *Érzékelőnk* - az orr
- **Kémhatás** – az ízek
  - *Érzékelőnk* a nyelv
- **Érzés** – a pszichikai hatás
  - *Érzékelőnk* - az ideg

Minősége szerint az információ

- Külső - *a környezeti hatások*
  - Belső – *a szervezetünk jelzései, érzéseink*
  - Társadalmi – *a közösségi, politikai események, hírek*
  - Műszaki – *a termelés, gyártás, működés jelei, adatai*
  - Gazdasági – *pénzügyi, gazdasági terv, tény adatok*
  - Kulturális – *a szórakozás, művelődés, információi*
  - Tudományos - *fizikai, kémiai, biológiai, pszichológiai*
  - Kereskedelmi – *az áruforgalom és szolgáltatás információi*
  - Figyelmeztető
  - Tájékoztató – *az eligazítások*
  - Oktató – *az ismeret bővítések*
- stb.

Értéke szerint az információ

- Pozitív – *a kellemes*
- Negatív – *a kellemetlen*
- Passzív – *amit csak tudomásul veszünk*
- Aktivizáló – *amire szinte azonnal mozdulunk*
- Fontos – *ami közvetlenül érint*
- Mellékes – *ami bennünket nem érint*
- Lényegi – *amely meghatározó*
- Kiegészítő – *amely kibővíti az eddigi*

stb.

A fizikai információk

- Hőmérséklet
- Méret
- Mozgás jellemzők
(idő, elmozdulás, sebesség, gyorsulás, stb.)
- Erő, munka, teljesítmény
- Hőmennyiség, energia
- Elektromos töltés, áram, feszültség

Kémiai információk

- Kémhatás (savas, lúgos, semleges ...)
- Halmazállapot (szilárd, folyékony, légnemű)
- Összetétel (keverék, oldat, ötvözet ...)
- Stb.

Folytatás a számítógéppel

- A jelfeldolgozás sokoldalú, mikroprocesszoros eszköze
  - A SZÁMÍTÓGÉP

